

Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім
министрлігінің Ғылым комитеті

**Ауыл шаруашылығы секторында электрондық
коммерцияны енгізу үшін экономикалық кедергілерді жою
жөніндегі жол картасы**

АР26102757 «Қазақстанда ауыл шаруашылығы электрондық
коммерциясын дамытуды ынталандырудың экономикалық механизмдері»

Орындаушылар:
Есенгельдин Бауыржан Сатыбалдинович
Тасмаганбетов Аслан Букимбаевич
Абаев Айдос Абаевич
Жансейтов Азамат Толешович
Абильдина Меруерт Куанышевна
Жүнісова Жансая Төлешқызы

Павлодар – 2025

Экономиканың цифрлық трансформациясы жағдайында ауыл шаруашылығындағы электрондық коммерцияның дамуы ерекше өзектілікке ие болуда. Осы жол Қазақстан Республикасы 56 фермері мен 24 ауыл әкімдіктерінің қызметкерінің сауалнамасының нәтижелеріне негізделген және аграрлық секторда онлайн-сауданы енгізуді тежейтін экономикалық кедергілерді анықтауға бағытталған. Алынған нәтижелер анықталған шектеулерді жоюға және Қазақстанның ауыл шаруашылығында электрондық коммерцияны орнықты дамыту үшін жағдайлар қалыптастыруға бағдарланған жол картасын әзірлеу үшін негіз болды.

Қосымша мәліметтер:

Бұл жол картасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитетімен қаржыланып отыр (грант № AP26102757).

Кіріспе

Қазіргі жағдайда Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығында электрондық коммерцияны дамыту аграрлық өндірістің тиімділігін арттырудың, өткізу нарықтарын кеңейтудің және ауыл шаруашылығы өндірушілерін цифрлық экономикаға интеграциялаудың негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Сонымен қатар, аграрлық секторды цифрландыру мен қолдаудың мемлекеттік бағдарламаларының болуына қарамастан, фермерлердің электрондық саудаға қатысу деңгейі шектеулі болып қалуда. Бұл жүйелі талдау мен атаулы реттеуді талап ететін экономикалық, инфрақұрылымдық және институционалдық факторлардың жиынтығына байланысты.

Негізгі шектеулерді анықтау және ауыл шаруашылығы өндірушілерінің электрондық коммерция құралдарын пайдалануға нақты дайындығын бағалау мақсатында осы зерттеу шеңберінде сауалнама жүргізілді, оған 56 фермер мен ауыл әкімдіктерінің 24 қызметкері қатысты. Эмпирикалық деректер цифрлық белсенділіктің ағымдағы деңгейін тіркеп қана қоймай, аграрлық бизнес пен мемлекеттік басқару органдарының өкілдері арасындағы цифрландыру факторларын қабылдаудағы алшақтықтарды анықтауға мүмкіндік берді.

Сауалнама нәтижелері электрондық коммерцияны дамытудың негізгі тежеуші факторлары қаржы ресурстарының шектелуі, жоғары логистикалық шығындар, төлем инфрақұрылымының жеткіліксіз қолжетімділігі және фермерлердің қаржылық сауаттылығының төмен деңгейі болып табылатынын көрсетті. Бұл ретте әкімдіктер өкілдерінің және ауыл шаруашылығы өндірушілерінің бағалауы арасында айтарлықтай алшақтық анықталды, бұл коммуникация мен қолдаудың қолданыстағы механизмдерінің тиімділігінің жеткіліксіздігін көрсетеді.

Фермерлердің көпшілігі электрондық коммерцияға қатысуды қосымша шығындарды қажет ететін және тұрақты табысқа кепілдік бермейтін экономикалық қауіпті бағыт ретінде қабылдайтыны анықталды. Сонымен бірге, басқару органдарының өкілдері ағымдағы жағдайларды неғұрлым қолайлы деп бағалауға бейім, бұл ауыл шаруашылықтарының жұмыс істеуінің нақты жағдайларын ескере отырып, мемлекеттік саясатты түзету қажеттілігін көрсетеді.

Осыған байланысты ауыл шаруашылығында электрондық коммерцияны дамытудың экономикалық кедергілерін жою жөніндегі жол картасын әзірлеу жүргізілген сауалнама нәтижелеріне негізделеді және аграрлық сектордың объективті шектеулерін де, нарыққа қатысушыларды қабылдаудағы анықталған теңгерімсіздіктерді де ескеретін шаралардың кешенді жүйесін қалыптастыруға бағытталған.

Ауыл шаруашылығында электрондық коммерцияны енгізудегі экономикалық кедергілерді жою жөніндегі жол картасы

Кезеңдер	Мерзім	Негізгі шаралар	Жауапты субъектілер	Күтілетін нәтижелер
I. дайындық кезеңі	0-1 жыл	- Өңірлік деңгейде экономикалық кедергілерге диагностика жүргізу; - Ауыл шаруашылық өндірістік кешендерінде е-commerce қолдаудың нормативтік базасын әзірлеу; -субсидиялар мен гранттарға қол жеткізу рәсімдерін оңайлату	ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі, әкімдіктер, «Атамекен» ҰКП	Электрондық коммерцияны қолдаудың институционалдық базасын қалыптастыру
II. Қаржылық ынталандыру	1-3 жыл	- Фермерлер үшін жеңілдетілген несиелер мен микроқаржыландыруды енгізу; -маркетплейстерге қосылу шығындарын субсидиялау; -логистикалық шығындарды ішінара жабу	Ауыл шаруашылығы министрлігі, Екінші деңгейдегі банктер және басқалар	Қаржы ресурстарының қолжетімділігін арттыру және фермерлердің е-commerce-ке қатысуын арттыру
III. Инфрақұрылымды дамыту	1-4 жыл	- Өңірлік Логистикалық хабтар мен қойма кешендерін құру; -ауылдық тапсырыс беру пункттерін дамыту;	Әкімдіктер, жеке логистикалық компаниялар, финтех-компаниялар	Транзакциялық шығындарды азайту және онлайн сату тиімділігін арттыру

		-төлем жүйелерін аграрлық платформалармен интеграциялау		
IV. Институционалдық даму	2-4 жыл	- Фермерлер үшін кооперативтік цифрлық платформалар құру-мемлекет, IT-сектор және агробизнес арасындағы әріптестікті дамыту -Цифрлық сүйемелдеу сервистерін енгізу (консалтинг, техникалық қолдау)	Ауыл шаруашылығы министрлігі, IT-компаниялар, аграрлық кооперативтер	Фермерлердің нарықтық интеграциясын нығайту және цифрлық экожүйені дамыту
V. Құзыреттілікті арттыру	1-5 жас	- Қаржылық және цифрлық сауаттылық бойынша оқытуды ұйымдастыру; - өңірлік цифрлық құзыреттілік орталықтарын құру; - пилоттық жобалар мен демонстрациялық кейстер жүргізу	Жоғары оқу орындары, «Атамекен» ҰҚП, әкімдіктер	Фермерлердің цифрлық және қаржылық дайындығының өсуі
VI. Тиімділікті бақылау және бағалау	Тұрақты	-Фермерлердің e-commerce-ке қатысу деңгейі бойынша КРІ енгізу; -қолдау шараларының тиімділігін бағалау; -кері байланыс негізінде саясатты түзету	Министрліктер, талдау орталықтары	Мемлекеттік саясаттың нәтижелілігін арттыру

Жол картасының кезеңдерін негіздеу

Бірінші кезең (дайындық) электрондық коммерцияны дамытудың институционалдық негізін қалыптастыруға бағытталған. Осы кезеңде өңірлік кедергілерді диагностикалау, нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру және мемлекеттік қолдау бағдарламаларына қол жеткізуді оңайлату жүзеге асырылады. Бұл әкімшілік шығындарды азайтуға және фермерлердің цифрлық бастамаларға қатысу механизмдерінің ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді.

Екінші кезең (қаржылық ынталандыру) мақсатты қаржы құралдарын енгізуді көздейді. Негізгі шаралар жеңілдетілген несиелеу, микроқаржыландыруды дамыту және электрондық сауда алаңдарына шығуға байланысты шығындарды субсидиялау болып табылады. Осы кезеңді іске асыру кіріс кедергілерін азайтуға және ауыл шаруашылығы өндірушілерінің инвестициялық белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

Үшінші кезең (инфрақұрылымды дамыту) транзакциялық және логистикалық шығындарды азайтуға бағытталған. Аймақтық логистикалық хабтарды құру, қойма инфрақұрылымын дамыту және төлем жүйелерін аграрлық платформалармен біріктіру онлайн-сауданың қолжетімділігін арттыруды және оның экономикалық тиімділігін арттыруды қамтамасыз етеді.

Төртінші кезең (институционалдық даму) тұрақты нарықтық ортаны қалыптастыруға бағытталған. Кооперативтік цифрлық платформаларды құру және мемлекет, ат-сектор және агробизнес арасындағы әріптестікті дамыту ауқымды үнемдеуді қамтамасыз етуге, шығындарды азайтуға және ауыл шаруашылығы өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Бесінші кезең (құзыреттілікті арттыру) адами капиталды дамытуды көздейді. Қаржылық және цифрлық сауаттылық бойынша оқыту бағдарламаларын ұйымдастыру, сондай-ақ өңірлік құзыреттілік орталықтарын құру электрондық коммерция құралдарын тиімді пайдалану дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Алтыншы кезең (тиімділікті бақылау және бағалау) бүкіл жүйенің тұрақтылығы мен бейімделуін қамтамасыз етеді. Тиімділіктің негізгі көрсеткіштерін (KPI) енгізу, нәтижелерді тұрақты бағалау және мемлекеттік саясат шараларын түзету іске асырылып жатқан бастамалардың нәтижелілігін арттыруға және олардың аграрлық сектордың нақты қажеттіліктеріне сәйкестігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Ұсынылған Жол картасы ауыл шаруашылығындағы электрондық коммерцияны дамытудағы экономикалық кедергілерді жоюдың кешенді механизмін білдіреді және аграрлық секторда қолайлы цифрлық ортаны кезең-кезеңімен қалыптастыруға бағдарланған.

Оны іске асыру қаржылық және логистикалық шектеулерді азайтуға, фермерлердің электрондық өткізу арналарына қолжетімділігін кеңейтуге және цифрлық құралдарды пайдалану тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Ұзақ мерзімді келешекте бұл ауыл шаруашылығы өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігінің өсуін, ауыл шаруашылығы өндірушілерінің табысының ұлғаюын және аграрлық сектордың ұлттық цифрлық экономикаға интеграциялануын қамтамасыз етеді.

Осылайша, ауыл шаруашылығында электрондық коммерцияның тұрақты дамуына қол жеткізу қаржылық, инфрақұрылымдық және институционалдық шараларды синхронды іске асыру, сондай-ақ мемлекеттің, бизнестің және ғылыми қоғамдастықтың белсенді өзара іс-қимылы жағдайында мүмкін болады.